

KRAJSKÉ KOLO OLYMPIÁDY ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY (2020)

kategória A

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Test

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka 1

Trnava vie, ako dostať ľudí z áut na bicykel. Unikátna cykloveža je jediná svojho druhu na Slovensku

TRNAVA 7. januára (TASR) – Automatický parkovací dom pre bicykle v utorok oficiálne sprístupnili pri Železničnej stanici v Trnave. Cykloveža je prvou svojho druhu na Slovensku, na jej výstavbu sa vynaložilo podľa hovorkyne Veroniky Majtánovej 652 656 eur. Úložné na 24 hodín je stanovené na 0,10 eura.

S výstavbou radnica začala v auguste 2019, na realizáciu projektu získala nenávratný finančný príspevok z Integrovaného regionálneho operačného programu vo výške 505 319 **eur/eura**. Slúžiť má hlavne na parkovanie bicyklov, ktorých majitelia pokračujú vlakovou alebo autobusovou dopravou za zamestnaním alebo štúdiom, a má pomôcť znížiť nápor áut parkujúcich pred stanicou.

Presklená cykloveža je vysoká 11 metrov, je v tvare dvanásťuholníka a má kapacitu 118 bicyklov, z toho 16 detských. Automatizovaný proces uschovania bicykla trvá maximálne 30 sekúnd a jeho fázy aj bezpečnostné pokyny sa zobrazujú na monitore.

*„Zákazník si na záver vyberie z prístupového terminálu potvrdenie, ktoré neskôr, keď si bude chcieť bicykel vyzdvihnúť, vloží do čítačky terminálu. Systém zobrazí na displeji požadovanú platbu, po vhození mincí do mincovníka vyhladá zákazníkov bicykel a vyvezie ho pred **príjmacie/prijímacie** dvere,”* informovala hovorkyňa.

Stavbu realizovala spoločnosť Systematica so sídlom v Pardubiciach. Jej konateľ Rudolf Bernat uviedol, že doteraz postavili v Česku 15 cykloveží, prvú v roku 2013 v Hradci Králové. Najbližšie na Slovensku vyrastie jedna v Bratislave a v rokovaní sú aj s **d'alšími/d'alšími** mestami. Ako dodal, cykloveže podľa ich skúseností pritiahnu k tejto forme dopravy tých, ktorí inak bicykel na cestu na stanicu nevyužívali.

„Bud” majú drahý bicykel, kde bola obava z odcudzenia, alebo nemohli na ňom nechať prilbu a podobne,” povedal. Parkovací dom však bezpečne bicykle uloží a nemá k nim prístup nikto iný ako majiteľ. Vo viacerých mestách v Česku to funguje tak, že vedľa seba sú situované obyčajné strážené i nestrážené parkoviská a cyklodomy.

<https://www.dobrenoviny.sk/c/177458/toto-nema-ziadne-ine-mesto-trnava-sa-pysi-prvou-cyklovezou-na-slovensku>

[7. 1. 2020], upravené

1. Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky 1?
 - A. Cykloodom by mal zvýšiť počet aktívnych používateľov bicyklov v meste.
 - B. Cykloveža má zefektívniť využitie parkovacích miest pre autá v Trnave.
 - C. Plne obsadiť cyklovežu dokáže parkovací automat za menej ako jednu hodinu.
 - D. Z mestského rozpočtu v Trnave ubudlo výstavbou cykloveže viac ako 600 000 eur.
2. Ktorý jazykový štýl a prevládajúci slohový postup sa uplatnil v texte ukážky 1?
3. V ktorej možnosti je uvedená správna výslovnosť slova *nikto*?
 - A. [ňigdo]
 - B. [ňikdo]
 - C. [ňikto]
 - D. [ňigto]
4. Vypíšte z ukážky 1 synonymum k slovu krádež.
5. Slovné spojenie z ukážky 1 s *výstavbou radnica začala v auguste 2019* obsahuje
 - A. metaforu.
 - B. metonymiu.
 - C. personifikáciu.
 - D. frazeologizmus.
6. Napíšte pravopisne správne slovné spojenie, z ktorého vznikla iniciálová skratka z ukážky 1.
7. Vypíšte z predposledného odseku ukážky 1 všetky nesklonné osobné privlastňovacie zámená.
8. V ktorej možnosti nie je uvedené združené prirovnanie?
 - A. *finančný príspevok*
 - B. *autobusová doprava*
 - C. *parkovanie bicyklov*
 - D. *operačný program*
9. V ktorej možnosti prichádza k spodobovaniu znej spoluhlásky na neznelú?
 - A. *doteraz postavili 15 cykloveží*
 - B. *má pomôcť znížiť*
 - C. *v rokovaní sú aj s ďalšími mestami*
 - D. *bud' majú drahý*
10. Vypíšte z každej dvojice zvýraznených slov v ukážke 1 to slovo, ktoré je pravopisne správne.

Ukážka 2

Jozef Karika – Čierna hra: Vláda mafie

Starček trasľavo vystúpil po schodíkoch autobusu MHD, nenáhľivo sa otočil a pomohol nastúpiť vnučke. Šesťročné dievča naňho pozeralo so zmesou strachu a obavy. Nepotrebovalo žiadnu pomoc, tri schodíky by hravo zdolalo aj na jednej nohe. Zato starý otec dychčal, letné horúčavy mu nerobili dobre. Plešatú hlavu mal pokropenú kvapkami potu, smiešne veľké okuliare s hrubými rámami, pre ktoré si ho vždy doberala, sa mu kízali po nose.

Chytila ponúkanú ruku. Rada sa jej dotýkala – zatiaľ čo jej malé rúčky boli teplé a mäkké, pokožka dedkových dlaní pôsobila drapľavo, vysušene a tvrdo. Prešli do zadnej časti vozidla, no nikde nenašli voľné miesto. Autobus sa pohol, starec stratil rovnováhu, zvrátil sa dozadu, splašene zamával rukami. Vnučka zjojkla, na okamih sa zdalo, že dedko spadne. Našťastie mu priskočil na pomoc jeden z vojakov sediacich pri dverách. Mladík ho podoprel a veselo žmurkol na vystrašené dievča.

„Ďakujem,“ zachrčal dôchodca.

„To nič, ujo,“ mávol vojak rukou. „Podďte, posadďte sa,“ postrčil ho k svojmu sedadlu.

Starec vďačne prikývol, zošuchol sa do kresla, vnučku si vysadil na kostnaté kolená.

Vojak postával v uličke medzi sedadlami a debatoval s ďalšími dvoma kolegami sediacimi obďaleč.

„Poznáte ten vtip?“ rozliehali sa od nich útržky rozhovoru. „Rodinka stojí na hraniciach. Ocko, kto je za tými drôťmi? My, synček!“

Trojica sa rozosmiala, vzápätí zaznelo zopár nadávok na socialistické zriadenie.

Starec naklonil hlavu, tvár mal bezvýraznú, z času na čas prikývol, akoby ho rozhorčenie mladíkov tešilo a súhlasil s ním.

„Už sa to našťastie končí, boľševik má na mále, dochádza mu dych!“ rozohnil sa vojak. Práve sa nadychoval, aby spustil ďalšiu tirádu, keď ho ktosi potľapkal po pleci. Otočil sa, uvidel usmievajúceho sa starca.

„Toto si vytratil, súdruh,“ povedal dôchodca a čosi mu podával.

„Ďakujem,“ pokýval hlavou mladík a vzal si podávaný predmet. „Vojenská knižka, asi mi vypadla, keď som vstával. Nemal by som ju nosiť v zadnom vrecku.“

Starec nič nepovedal, chytil vnučku za ruku a pobral sa na odchod.

Keď vystúpili a autobus sa znova rozbehol, dievčatko vojakovi zakývalo. Usmial sa, odkýval jej.

„To bol dobrý ujo, však?“

„Áno, dobrý ujo,“ prikývol starý otec. Do pamäti si starostlivo vypálil jeho meno – Stanislav Dinický – a evidenčné číslo vojenskej knižky.

Už sa to našťastie končí, boľševik má na mále, dochádza mu dych!

Uvedie to v najbližšom hlásení. Priateľov z vojenskej kontrarozviedky to bude zaujímať. Jasné porušenie paragrafov deväťdesiatosem a sto – podvracanie republiky a poburovanie podľa Trestného zákona z roku 1961. Keďže ide o vojaka, budú okolnosti aj dôsledky v súlade s paragrafom sto, odsek tretí, bod b) posúdené prísnejšie, čo znamená odňatie slobody v hornej sadzbe päť rokov. Ešte nedávno by to tak nepochybne bolo, ibaže dnes je všetko nebezpečne mäkké a uvoľnené. No i tak mu poriadne zavarí, možno nie päť rokov, ale rôčik-dva si mladý za tie sprosté reči posedí.

11. Ktoré slovo v nasledujúcej vete naznačuje pretváрку literárnej postavy z ukážky 2? Podčiarknite ho a napíšte slovo, ktorým by ste ho vo vete nahradili tak, aby veta vyjadrovala úprimný záujem starca.

Starec naklonil hlavu, tvár mal bezvýraznú, z času na čas prikývol, akoby ho rozhorčenie mladíkov tešilo a súhlasil s ním.

12. Ktorý z nasledujúcich citátov súvisí s obsahom ukážky 2?

- A. „Iba aktívni ľudia a ich bojovnosť a bezohľadnosť hýbu život dopredu, ale iba pasívni ľudia a ich trpezlivosť a dobrota ho udržiavajú a robia možným a znesiteľným.“ I. Andrič
- B. „Aj dobrota sa postráca, ak sa jej krivdí.“ P. Syrus
- C. „Pre dobrotu na žobrotu.“ T. M. Plautus
- D. „Dobrota, ktorá nie je bezhraničná, si toto meno nezasluhuje.“ M. von Ebner-Eschenbach

13. Vtip z ukážky 2 je postavený na

- A. irónii.
- B. nonsense.
- C. absurdite.
- D. konverzačnej komike.

14. V ktorej možnosti sa nachádza gramaticky aj pravopisne správne napísaná veta?

- A. Karika patrí medzi popredných súčasťných spisovateľov na Slovensku.
- B. Karikove diela sú populárne a preto bolo jedno z nich aj sfilmované.
- C. Karika sa ako autor nevyhýba mystifikáciám a prepájaniu reality s fikciou.
- D. Kariku možno označiť za úspešného autora, nakoľko predal veľa výtlačkov.

15. Vypíšte z ukážky 2 prvé slovo prvej uvádzacej vety.

16. Z ukážky 2 vypíšte tri slová alebo slovné spojenia, na základe ktorých by ste mohli určiť približne obdobie, v ktorom sa odohráva dej príbehu.

17. Určte druh rozprávača príbehu v ukážke 2.

18. V každej možnosti sú uvedené slová z ukážky 2 usporiadané podľa nejakého jazykového javu, pričom vždy jedno slovo danému kritériu nevyhovuje. Podčiarknite v každej možnosti to slovo, ktoré do daného radu nepatrí.

- A. prikývol, nepovedal, postával, uvidel
- B. obavy, trojica, kvapkami, vnučku
- C. trasľavo, vďačne, našťastie, nenáhlivo

19. Určte nasledujúce súvetie. V prípade priraďovacieho súvetia aj jeho druh, v prípade podrad'ovacieho druh vedľajšej vety.

Ešte nedávno by to tak nepochybne bolo, ibaže dnes je všetko nebezpečne mäkké a uvoľnené.

20. Vypíšte z prvého odseku ukážky 2 zložené slovo.

Ukážka 3

Slavomír Ondrejovič – Víťazstvá a prehry v zápasoch o palatálne ľ v spisovnej slovenčine – najmä v tzv. slabej fonologickej pozícii

(úryvok)

7. Najčastejšie problémy vo výslovnosti ľ mohli byť teda v pozícii pred samohláskami e, i, í a dvojhláskami [ľeto, ľipa, ľízať, ľietať, poľia...], ale ak sme pripravení pripustiť, že v súčasnosti sa uvedená výslovnosť vníma v kultivovaných prejavoch ako príznaková a v bežnej reči ako prinajmenšom zvláštna, nemusíme brať tieto prípady vôbec ako problémové. Problém môžeme odhaliť pri výslovnosti ľ iba v prípadoch, keď sa táto hláska/graféma vyskytuje pred ostatnými samohláskami (ľudia, kľúč, kľačať, poľovník) alebo pred spoluhláskami (veľký, maľba, učiteľský, voľný, veľmi atď.). Túto výslovnosť v prípade, že sa realizuje prostredníctvom l, nemožno označiť za spisovnú a korektnú.

Zdroj: <http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/2019/2/sr19-2.pdf> [2. 12. 2019]

21. Ktoré tvrdenie je na základe ukážky 3 pravdivé?

- A. Odborné názory a práca jazykovedcov nerešpektujú jazykový úzus.
- B. Vedecké bádanie v oblasti fonetiky sa v uplynulých rokoch nerozvíjalo.
- C. Slavomír Ondrejovič ako jazykovedec patrí k jazykovým puristom.
- D. Slavomír Ondrejovič v určitých prípadoch pripúšťa dvojakú výslovnosť ľ.

22. Na základe kontextu ukážky 3 vyjadrite jedným slovom, čo znamená slovo palatalizácia.

23. Podľa ukážky 3 tzv. slabou fonologickou pozíciou je postavenie ľ napríklad

- A. na začiatku slov bez ohľadu na hláskové okolie.
- B. pred spoluhláskami alebo pred samohláskou a.
- C. za samohláskami i, e alebo na konci slov.
- D. pred dvojhláskami alebo pred samohláskou e.

24. Ktoré tvrdenie o ukážke 3 je pravdivé?

- A. Vyskytujú sa v nej neosobné vyjadrenia a prevládajúce pasívne tvary.
- B. Vyskytujú sa v nej odborné názvy aj slová s preneseným významom.
- C. Je pre ňu charakteristické menné vyjadrovanie a opisný slohový postup.
- D. Sú pre ňu charakteristické polovetné konštrukcie a neurčité slovesné tvary.

25. O ktorej jazykovej rovine sa píše v ukážke 3?

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Tvorba textu

Čas na tvorbu textu: 30 minút

Na základe ukážky 2 napíšte výstižnú charakteristiku literárnej postavy starca (min. 15 a max. 30 viet).

Autori: PhDr. Katarína Hincová, PhD., Mgr. Alžbeta Palacková

Recenzovala: Mgr. Naďa Mihaľáková

Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2020